

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ У ВНЗ I-II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті визначено роль основних дефініцій, які впливають на формування готовності до професійної діяльності майбутніх спеціалістів економічного профілю, уточнено понятійно-категоріальний апарат проведеного дослідження. Розглянуто погляди сучасних дослідників щодо педагогічних та організаційно-педагогічних умов щодо підготовки студентів у навчальних процесах різних ВНЗ. Визначено та розкрито організаційно-педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю ВНЗ I-II рівнів акредитації в процесі вивчення фахових дисциплін, що сприятимуть її ефективності професійної діяльності.

Ключові слова: економічний профіль, молодший спеціаліст, організаційно-педагогічні умови.

Розбудова національної системи вищої освіти України в контексті входження до європейського освітнього простору передбачає впровадження нових підходів до побудови цілісної концепції професійної освіти. Пріоритетним напрямом реформування освіти є підготовка висококваліфікованих спеціалістів. Що потребує використання інноваційних технологій, творчого пошуку нових чи вдосконалених концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання, організації, управління навчальним процесом, а також передбачає визначення організаційно-педагогічних умов ефективного процесу навчання у підготовці майбутніх спеціалістів економічного профілю.

Аналіз досліджень і публікацій останніх часів з'явилося чимало праць, які розкривають проблеми педагогічних умов (А. Алексюк, А. Ашерів, А. Аюрзанайн, В. Зінченко, Є. Іванченко, В. Манько, П. Підкасистий, В. Стасюк, О. Федорова) та організаційно-педагогічних умов (Н. Житник, А. Зубко, Б. Чижевський). Детально аналізують питання, що стосуються розкриття педагогічних умов в навчальному процесі В. Андреев, С. Висоцький, Р. Гурова.

Метою статті є визначити та розкрити організаційно-педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю у ВНЗ I-II рівня акредитації.

Виклад основного матеріалу. Ринок праці потребує від ВНЗ вдосконалення навчального процесу, тому необхідно визначити організаційно-педагогічні умови, які б взаємодіяли з компоненти засвоєння теоретичних знань та відбувалася паралельно з практичною діяльністю. На шляху вибору організаційно-педагогічних умов постають суперечності між: неповною визначеністю конкретних вимог, що стосується підготовки майбутніх спеціалістів у нормативних документах та реальною потребою у висококваліфікованих кадрах, що є компетентними в певній галузі; неузгодженістю нормативних вимог щодо формування компетентності у студентів та необхідністю розробки чітких орієнтирів організації навчання у вищих навчальних закладах.

Особливості фахової підготовки у ВНЗ I-II рівнів акредитації розглядаються на Нараді голів Рад директорів ВНЗ I-II рівнів акредитації визначалось, що «наявність фундаментальних і спеціальних знань у поєднанні з ґрунтовною практичною підготовкою ставить молодшого спеціаліста на особливий суспільний щабель, відводячи йому роль практичного реалізатора досягнень сучасної науки, техніки і технологій в усіх сферах економічної діяльності. При цьому слід враховувати, що підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста має адресне призначення і найбільш точно відповідає реальним потребам економіки»[10].

В даному дослідженні актуальним для розв'язання вказаних протиріч є тлумачення понять: «умова» «педагогічна умови», акцентуючи увагу на «організаційно-педагогічні умови», що сприятиме якісній підготовці майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю в процесі навчання ВНЗ I-II рівня акредитації.

У психолого-педагогічній науці існує багато підходів до трактування самого терміна «умова».

У філософському словнику [14] термін «умова» розглядається як фактор (лат.factor – чинник), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу. Поняття «умова» – це сукупність перемінних

природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості [11. с. 36]. С.Висоцький під умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних засобів його здійснення, коли забезпечується успішне вирішення поставленого педагогічного завдання [3]. В.Андреев [1] вважає, що дидактичні умови є результатом «цілеспрямованого відбору, конструювання й застосування елементів змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей».

На думку В.Манько «педагогічна умова» визначається як взаємопов'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, яка забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [8, с. 153–161]. Педагогічні умови повинні відповідати певним вимогам, а саме: мати системний характер; мати чітко визначену структуру та забезпечувати зв'язки між елементами цієї структури; враховувати особливості професійної підготовки студентів в контексті їхньої готовності до професійної діяльності [2]. Як зазначає О.Федорова «педагогічна умова» - це сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання [13].

Досліджуючи процес формування професійної мобільності майбутніх економістів Є. А. Іванченко, визначає педагогічну умову як обставину, яка впливає на розвиток професійних та особистісних якостей студентів і врахування якої необхідно для ефективного формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання та наполягає на врахуванні наступних педагогічних умов: створення позитивної мотиваційної настанови на професійну мобільність при особистісно-орієнтованому навчанні; використання міжпредметних зв'язків у процесі навчання майбутніх економістів; застосування сучасних інформаційних технологій для навчання студентів засобом розв'язання професійних завдань [7].

А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий педагогічні умови розглядають як чинники, що впливають на процес досягнення мети, при цьому поділяють їх на: зовнішні (позитивні відносини викладача і студента; об'єктивність оцінки навчального процесу; місце навчання, приміщення, клімат тощо) та внутрішні (індивідуальні властивості студентів, тобто стан здоров'я, властивості характеру, досвід, уміння, навички, мотивація тощо) [9].

В процесі дослідження професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад» В.Стасюк визначає такі педагогічні умови, як: організація педагогічного процесу, спрямованого на формування та розвиток професійної готовності майбутнього фахівця; застосування особистісно-орієнтованого підходу до підготовки майбутніх економістів, створення особистісно-орієнтованих взаємовідносин; ліквідація дублювання змісту економічної освіти шляхом удосконалення та максимального розвитку між предметних зв'язків між школою та взо; використання віртуальних методів навчання із застосуванням інформаційних технологій [12].

Досліджуючи процес формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання, В.О.Зінченко виділяє наступні педагогічні умови: забезпечення взаємозв'язку навчального матеріалу фундаментальних економічних дисциплін зі змістом господарської діяльності підприємств при набутті студентами знань, умінь та навичок вирішення організаційно-управлінських та фінансово-господарських завдань; надання спрямованості фундаментальної економічної освіти на формування в студентів мотивів до оволодіння професійно значущими знаннями та вміннями; наближення процесу підготовки студентів до практичної діяльності економіста сучасного підприємства [5].

Аналізуючи вище викладене, зазначимо, що ми під педагогічною умовою для майбутніх спеціалістів економічного профілю розглядаємо, як обставини, при яких елементи процесу навчання (знання, вміння та навички) впливають на формування професійних досвіду студента та сприятиме його реалізації в певній сфері діяльності.

Однак, підготовка майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю залежить від педагогічних умов організації навчальної діяльності, вибору спеціальних засобів, методів, форм навчання. Це сприятиме розвитку професійних якостей особистості, наполегливості, цілеспрямованості, відповідальності, економічного та критичного мислення.

Отже, процес навчання потребує організаційно-діяльнісного підходу до визначення і реалізації організаційно-педагогічних умов, які відповідатимуть поставленим цілям підготовки майбутніх

спеціалістів економічного профілю. Забезпечення організаційно-педагогічних умов охоплює усі сфери взаємодії між викладачами, студентами та іншими суб'єктами освітнього процесу. Адже, вони підвищують якість процесу навчання, а також забезпечать наступність та послідовність засвоєння професійних знань, вмінь та навичок, що сприятиме всебічному розвитку студентів з їх спрямованість на професійну діяльність.

Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов, які залежать від особливостей організації процесу навчання. В дисертаційному дослідженні «Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації» Н. Житник виділяє педагогічні умови успішної діяльності коледжів, а саме: науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу, впровадження у навчальний процес новітніх технологій; організація самостійної роботи студентів; активізація науково-дослідної діяльності викладачів і студентів; здійснення диференціації навчального процесу з метою забезпечення особистісно-орієнтованого підходу [4].

На думку Б.Чижевського «організаційно-педагогічні умови» відображають - функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах [16, с. 82].

Крім того, дуже чітко на нашу думку А. Зубко [6] окреслила класифікацію організаційно-педагогічних умов вдосконалення навчального процесу у закладах педагогічної освіти: умови, що забезпечують процес навчання (рівень професійності тих, хто навчає; ступінь готовності до навчання тих, хто навчається); умови, що забезпечують удосконалення навчального процесу (матеріально-технічне; навчально-методичне забезпечення процесу).

Беручи до уваги наведені підходи до зазначеної дефініції, ми під організаційно-педагогічними умовами для підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю — сукупність дій та взаємодій, що сприяють активізації до професійної діяльності майбутніх спеціалістів, їхньої готовності, самостійності, професійних якостей та компетентностей.

Для досягнення поставленої мети дослідження ми визначили комплекс організаційно-педагогічних умов формування професійних вмінь у майбутніх спеціалістів економічного профілю, які будуть сприяти готовності та професійно-особистісному зростанню студентів в процесі навчання ВНЗ I-II рівня акредитації:

1. Формування позитивної мотиваційної сфери в студентів до формування професійних вмінь.
2. Використання міжпредметних зв'язків у процесі вивчення фахових дисциплін.
3. Побудова процесу навчання на засадах та використання активних методів навчання та її елементів для розвитку професійних вмінь.

Організаційно-педагогічна умова «Формування позитивної мотиваційної сфери в студентів до формування професійних вмінь», направлена на розв'язання таких завдань, як: формування власної думки студента щодо сучасних економічних проблем; створення позитивної мотивації до навчання, що зорієнтує студентів на свідоме засвоєння знань, вмінь та навичок; індивідуальний розвитку особистості через самоосвіту, самовдосконалення, самопізнання та самооцінки. Позитивна мотивація посідає провідне місце у структурі особистості і є одним з основних стимулів, які використовуються для пояснення рушійних сил і спрямованості діяльності та поведінки. Включення знань та вмінь у контекст майбутньої діяльності сприяє поступовій трансформації навчальної діяльності студентів у професійну із відповідною перебудовою їхньої мотиваційної сфери.

Використання міжпредметних зв'язків у процесі вивчення фахових дисциплін є другою умовою, яка направлена на підвищення професійних вмінь в процесі навчання. М. Фіцула визначає міжпредметні зв'язки як узгодженість між навчальними предметами, що дає змогу розглядати факти і явища реальної дійсності з різних точок зору, із позицій різних дисциплін [15]. Тому, міжпредметні зв'язки між різними фаховими дисциплінами забезпечують системність і внутрішню єдність навчального плану професійної підготовки майбутніх спеціалістів економічного профілю, сприяють послідовному поєднанню фахових дисциплін в єдине змістовне ціле — аналітичне визначення професійного спрямування до підготовки, а також формування професійних вмінь економічної діяльності, знанням професійного світогляду та раціонального мислення.

У професійній підготовці економістів важливо дотримуватися міжпредметності, а саме в змістах навчальних матеріалів, що сприятиме більш ефективному перенесенню знань та наповненню з різних фахових дисциплін; навчання максимально використовувати знання фахових дисциплін у інших дисциплінах, де формуються навички при теоретичних термінах, методах, принципах, аналізі, розрахунках, складанні планів у виробничо-господарській діяльності; взаємозв'язку за методами та засобами навчання,

які проявляються у навчальному процесі підготовки під час вивчення фахових дисциплін. Міжпредметні зв'язки розкривають та розвивають активність у студентів до професійної діяльності, а саме розуміння навчального матеріалу та взаємозв'язок його з практичною діяльністю, ефективному формуванню знань, вмінь та навичок, які підвищують професійну спрямованість у навчанні.

3. Побудова процесу навчання на засадах та використання активних методів навчання та її елементів для розвитку професійних вмінь посідає важливе місце у переліку третьої умови. Використання активних методів навчання (робота в малих групах, ділових ігор, тренінгів, вирішення проблемних завдань, дискусій) дає можливість залучати студентів до активності при навчанні, завдяки цьому підвищується рівень теоретичної підготовки та формування професійних умінь і навичок, це не тільки підвищує якісний рівень сформованості професійних умінь та навичок студентів, а й посилює мотивацію навчання, активізує самостійну роботу, спонукає їх до самоаналізу, самооцінки та самовдосконалення, створює умови для розвитку індивідуальних здібностей. Це стимулює до пошуку нових педагогічних технологій у формуванні важливих професійно-особистісних якостей та професійних умінь і навичок у майбутніх спеціалістів економічного профілю.

Таким чином, завдяки впровадженню активним методам навчання у процесі вивчення фахових дисциплін, з'являється можливість розв'язати такі завдання: самодостатнього розвитку студентів через формування в них здатності до самоосвіти, саморозвитку, самопізнання, самооцінки своєї індивідуальності, творчого потенціалу, готовності до вдосконалення професійного досвіду відповідно до потреб сьогодення у процесі підготовки конкурентоспроможних спеціалістів економічного профілю.

Виявлені організаційно-педагогічні умови в процесі навчання студентів економічного профілю дозволяють вдосконалити процес навчання, створити механізм практичної діяльності, який буде сприяти накопиченню відповідних знань і життєвого досвіду, а також підтримувати інтелектуальні зусилля студентів, стимулювати пізнавальну активність. Здатність до самореалізації, розвитку готовність майбутніх молодших спеціалістів неможливі без позитивного ставлення студентів до своєї професійної діяльності, успіх якої визначається бажанням застосовувати професійні вміння на практиці. Майбутнє професійне самовдосконалення, інтерес до професії та її опанування можна реалізувати, використовуючи організаційно-педагогічні умови для підготовки майбутніх спеціалістів економічного профілю.

Висновок. Отже, в сучасних умовах вищі навчальні заклади I-II рівня акредитації повинні враховувати організаційно-педагогічні умови для підготовки майбутніх молодших спеціалістів економічного профілю, слідкувати за інноваціями в економічній галузі. Комплекс організаційно-педагогічних умови в процесі підготовки майбутніх спеціалістів сприятимуть розвитку особистісного потенціалу, активну позицію особистості до навчання, підвищенню престижу економічних спеціальностей та попиту на здобуття освіти на ринку праці. Майбутній спеціаліст економічного профілю повинен впевнено почувати себе в професійному середовищі, а для цього необхідні підвищувати професійні знання, вміння та якості.

Список літератури

1. Андреев В. И. Саморазвитие творческой конкурентоспособности личности / В. И. Андреев. – Казань, 1992. – 207 с.
2. Ашеров А. Т., Логвіненко В. Г. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів / Українська інженерно-педагогічна академія. – Х. : УПА, 2005. – 164 с.
3. Высоцкий С. В. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения // Научный вестник Південноукраїнського державного університету ім. К. Д. Ушинського: Збірник наукових праць. – Одеса, 1999. – Вип. 8–9. – 90–94 с.
4. Житник Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Житник Ніна Василівна. – Кривий Ріг, 2001. – 223 с.
5. Зінченко В. О. Формування професійної спрямованості студентів економічних спеціальностей на початковому етапі навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. О. Зінченко. – Луганськ, 2008. – 20 с.

6. *Зубко А. М.* Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. – 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. М. Зубко. – Київ, 2002. – 22 с.

7. *Іванченко Є. А.* Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Є. А. Іванченко. – О., 2005.

8. *Манько, В. М.* Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К. : Логос, 2000. – Вип. 2. – 153–161 с.

9. *Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання* : навч. посіб. / [А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін.]. – К. : ІСДО, 1993. – 336 с.

10. *Перспективи розвитку коледжів і технікумів* [Електронний ресурс] / Доповідь Заступника Міністра освіти і науки на нараді голів Рад директорів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації України. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.

11. *Полонский В. М.* Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М. : Высш. шк., 2004. – 512 с.

12. *Стасюк В. Д.* Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / В. Д. Стасюк. – Одеса, 2003.

13. *Федорова, О. Ф.* Некоторые вопросы активизации учащихся в процессе теоретического и производственного обучения / О. Ф. Федорова. – М. : Высшая школа, 1970. – 301 с.

14. *Філософський словник* / за ред. В. І. Шинкарука. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. – 768 с.

15. *Фіцула М.М.* Педагогіка: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. закладів освіти] / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 544 с.

16. *Чижевський Б. Г.* Організаційно-педагогічні умови становлення ліцеїв в Україні / Б. Г. Чижевський. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 249 с.

L. Havrutenko

Organizational and pedagogical conditions of professional skills formation of future economic specialists in universities of the i and ii accreditation level

The article outlines the role of main definitions that affect the formation of professional readiness of future economic specialists, refines conceptual and categorical apparatus of the research. We consider the views of modern scholars as to pedagogical and organizational and pedagogical conditions for training students during learning process in different universities. The article identifies and reveals organizational and pedagogical conditions of the forming professional skills of future junior specialists in professional economic universities of the I and II accreditation level during the study of professional disciplines that contribute to its professional effectiveness.

Keywords: economic profile, junior specialist, organizational and pedagogical condition, pedagogical conditions, condition.

Л. Гаврутенко

Организационно-педагогические условия формирования профессиональных умений будущих специалистов экономического профиля в вузах i-ii уровня аккредитации

В статье определена роль основных дефиниций, которые влияют на формирование готовности к профессиональной деятельности будущих специалистов экономического профиля, уточнено понятийно-категориальный аппарат проведенного исследования. Рассмотрены взгляды современных исследователей по педагогических и организационно-педагогических условий по подготовке студентов в учебных процессах различных вузов. Определены и раскрыты организационно-педагогические условия формирования профессиональных умений будущих младших специалистов экономического профиля вузов I-II уровней аккредитации в процессе изучения специальных дисциплин, которые будут способствовать ее эффективности профессиональной деятельности.

Ключевые слова: экономический профиль, младший специалист, организационно-педагогическое условие, педагогические условия, условие.